

Lucrare densă, cu multe lucruri noi, *România și Tripla Alianță la începutul secolului al XX-lea*, reprezintă o realizare deosebită a istoriografiei noastre contemporane, un model de analiză marxist-leninistă a unei probleme de o importanță vitală pentru progresul științei istorice românești. Stilul sobru, franchețea interpretărilor, bogăția informațională sînt alte calități ale acestei lucrări remarcabile.

Din aceste considerente, ne exprimăm surprinderea că o cercetare de o valoare științifică certă nu a apărut la o editură de specialitate și într-un tiraj corespunzător, ea tipăindu-se, în regia autorului, la Editura „Litera”.

Valeriu Fl. Dobrinescu

*
*
*

AUREL KAREŢKI, MARIA COVACI, *Zile însingurate la Iași (28—30 iunie 1941)*, București, Editura politică, 1978, 129 p.

O monografie consacrată evenimentelor de tristă amintire petrecute la Iași în iunie 1941 s-a impus de mai multă vreme, nu ca subiect de istorie locală, ci națională și universală, îndeosebi în legătură cu a doua conflagrație mondială a secolului. Istoriografia zilelor noastre s-a achitat de această îndatorire prin investigațiile plurivalente, în mare măsură concentrate în arhive, datorate lui Aurel Karețki și Maria Covaci, cercetători cu îndelungi state de serviciu în breasla atît de nobilă și de plină de răspundere a scrierii trecutului. Pentru triplul interes pomenit mai sus, travaliul trebuia întreprins în limite strict reale, eliminînd denaturările consemnate de o cercetare voit frugală.

O prefață de o temeinică erudiție, cu caracter mai mult de studiu introductiv, semnată de Nicolae Minei, prezintă genocidul fascist în timp și spațiu, deschizînd larg ușa unei cărți care, facturată de atmosfera instanței judiciare, proprie istoriografiei postbelice, cîntărește cu severitate și osîndește fără cruțare culpele.

Volumul, cu o tipică structură de istorie comparată, incluzînd imensul cor-tegiu de suferințe impus poporului în anii dictaturii antonesciene, consecințele prezenței trupelor naziste, dezmățul fascist, tragedia trenurilor morții, proba omeniei românești în salvarea comunității evreiești și unitatea de nezdruccinat a poporului, își propune să stabilească proporțiile autentice ale freneziei sanguine, care, pe motive exclusiv rasiale, a lichidat cîteva mii de cetățeni pașnici din vechea capitală a Moldovei. În acest mod, cartea poartă caracterul propriu dosarelor de crimă.

Din capul locului se detașează ideea că, deși, ca pretutindeni în societatea bazată pe exploatare, antisemitismul și celelalte manifestări de discriminare au servit adesea drept arme perfide cercurilor reacționare pentru a canaliza pe făgăse diversioniste valul nemulțumirii asuprașilor, România, spre deosebire de unele state din centrul și estul continentului european, nu s-a dovedit prielnică semînelor otrăvite ca ura de rasă și nu a cunoscut excesele genocidului nazist. Omenia poporului român s-a transformat într-un stăvilă de rezistență în fața năpraznicului torent al persecuției rasiale. Însuși regimul antonescian, care, în fapt, nu era pentru exterminarea populației evreiești, ci pentru constrîngerea economică și îngrădirea drepturilor politice, pentru înlesnirea migrațiunii ei s-a vă-zut claustrat de invincibilul zid al umanitarismului tradițional. De aceea, cu excepția unor foarte rare răzețe și pasagere inițiative, semiții din România nu au fost îngrămădiți în ghetouri, nu au cunoscut grozăviile lagărelor de nimicire nici pe teritoriul propriu, nici prin deportare. Mai mult, unele frontiere au rămas pene-trabile pentru numeroșii evrei din țări satelite sau ocupate, scăpînd astfel de o moarte certă; în consecință, România — potrivit aprecierilor contemporane și post-belice — devenise „platforma lor de salvare”.

Acesta fiind adevărul, autorii explică incompatibilitatea evenimentelor de la Iași cu profundul și statornicul umanism, prin postulatele dogmei naziste care declara pe evreu dușmanul său de moarte, prin situația neuzitată ca Wehrmacht-ul să aibă în imediata apropiere de spatele frontului o comunitate evreiască (la Iași existau în acel moment 51 200 inși), pe care autoritățile românești nu o constrinsese în conformitate cu preceptele fasciste și prin patronarea în totalitate de către emisarii lui Hitler a acțiunii de exterminare.

În același scop, cu metode de nedorită faimă, au lucrat legionarii din armată sau din rîndul populației civile care contau pe prezența Wehrmacht-ului, îngrozind astfel orașul culturii, umanismului și democrației. Materialele cercetate de autori pun în evidență nu numai amestecul tot mai brutal al trupelor germane în chestiunile de ordine interioară, ci și incapacitatea autorităților locale antonesciene de a prinde și sancționa pe făptași. „Duminica dezmățului fascist” atestase la Iași, ca pretutindeni, că ordinea nazistă nu era altceva decît întoarcerea jafurilor și crimelor. a bestialității și neomeniei.

Aurel Karečki și Maria Covaci, în baza bogatei și variatei documentații, pun în circuitul istoriografiei actuale informații de un pilduitor umanism, ilustrat prin încercări de frinare și chiar oprire a anarhiei și masacrelor naziste, prin dirijarea convoaielor în alte direcții și eliberarea celor arestați, limitînd astfel numărul victimelor, prin încercarea în condiții omenesti a evreilor în detenție și aprovizionarea cu alimente și îmbrăcăminte a celor aflați în „trenurile morții”.

Destrămînd pletora de denaturări care s-a creat în jurul cutremurătorului episod, autorii au stabilit la 3 233 numărul cetățenilor evrei care și-au pierdut viața în acele împrejurări, cifră suficient de concludentă pentru a proba, pe de o parte, efectul ferocității naziste în acțiune, iar pe de alta, capacitatea și potența umanismului în a limita fenomenul care în unele state luase proporții catastrofale.

Așadar, ne găsim în fața unei cărți-rechizitoriu, sever subordonată investiției atente, de analiză multilaterală a evenimentelor petrecute la Iași în iunie 1941, o carte pe cît de documentată, pe atît de atrăgătoare și facilă la lecturat, o carte indispensabilă istoriografiei naționale și universale, utilă cercetătorului și cetățeanului de rînd. Împărțim ideea că un rezumat într-o limbă de circulație universală ar fi înlesnit consultarea ei peste hotare înainte ca traducerea integrală a textului, pentru care pledăm, să fi avut loc.

I. Soizu

Dacoromania, Jahrbuch für östliche Latinität, Karl Alber Verlag, Freiburg-München, 3, 1975—1976, 312 p.

Anuarul *Dacoromania* pentru anii 1975—1976 grupează un număr de 23 de articole și studii, majoritate dintre ele prezentate la colocviile Societății „Mihai Eminescu” din mai 1972 (Iași), iulie—august 1974 (Maramureș) și septembrie 1975 (Mangalia), ceea ce explică diversitatea tematică a materialelor prezentate în cele patru secțiuni ale volumului: istorie, literatură, lingvistică și folclor.

Încercînd să găsească un criteriu comun de caracterizare a contribuțiilor de istorie, cititorul va remarca predilecția autorilor pentru probleme controversate ale istoriografiei, și culturii spirituale românești. Astfel, Stelian Brezeanu (*Byzantinische Wirtschaftskontakte an der Unteren Donau in der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts*, 1204—1261) și Victor Spinei (*Aspekte der politischen Verhältnisse*